

Michel Duc Goninaz — esperantologo revizianta naivecon de la esperantista racio

Ilona KOUTNY & Zbigniew GALOR

Kredi, ke esperanto povas iel “venki” sen
gravegaj revoluciaj ŝanĝoj en la sferoj
ekonomia, socia, politika, estas naive.
Michel Duc Goninaz (2004)

1. Enkonduke: ne nur PIV

Michel Duc Goninaz tiel prezentis sin koncize en 2004 (ni uzos partojn de la “kontrolata monologo” de Michel en pluraj lokoj):

Naskita la 6an de septembro 1933 en Parizo. Esperanton mi lernis ekde la jaro 1946 en gimnazio. Post studado en la Pariza Instruista seminario (École Normale d’Instituteurs), mi studis ekde 1954 en la Supera Pedagogia Instituto (École Normale Supérieure) kaj en Sorbono la francan filologion kaj literaturon kaj komencis studadon de la rusa lingvo, por kiu mi poste fakiĝis. En 1956–57 mi studis en la Moskva Universitato. Mi instruis la rusan lingvon unue en mezlernejoj Parizregionaj kaj ekde 1967 en la Universitato de Provenco (Aikso) ĝis mia emeritiĝo en 1996. Ankaŭ esperanton mi instruis en la sama universitato de 1970 ĝis 1996. Kiel sciante, mia ĉefa laboro sur la esperantologia tereno dum la pasinta jardeko estis la revizio de PIV. (Duc Goninaz 2004)

Efektive tiu laboro, kiun li plenumis laŭ la mendo de la Plenum-Komitato de SAT kaj la peto de Gaston Waringhien, ĉeestis en lia vivo ĝis lia morto, ĉar post la apero de la nova versio de PIV en 2002, la NPIV, sekvis denovaj kontroloj, korektoj (pri laboroj PIV vd. la artikolon de Claude Roux ĉi-numere) ĝis kiam la grava verko aperis ankaŭ rete (<http://vortaro.net>). La laboro mobilizis multajn esperantistojn. Ankaŭ ni kontribuis: Ilona per la revizio de lingvistikaj terminoj kaj Zbigniew per tiu de sociologiaj. Michel ĉiam emfazis, ke temas pri revizio kaj ne pri nova vortaro. Fakte, nova vortaro bezonus esencan eluzon de tekstaroj, kiuj donas informojn pri la lingvouzo de esperantistoj; ja por ili esperanto kutime ne estas denaska lingvo.

Lia leksikografia laboro komenciĝis jam pli frue, per esperanto-franca temvortareto (*Vocabulaire Esperanto* 1971, 1990, Éditions Ophrys), kiu en 45 temgrupoj kolektas ĉ. 4 000 vortojn kun aldonaj esprimoj. Li komencis labori ankaŭ pri la franca parto de la *Etvortaro pri lingvo kaj komunikado* de Ilona Koutny (2003, 2008).

Se ni kompletigas la supran vivoskeleton, aperas multflanka personeco de Michel Duc Goninaz: krom leksikografo: lingvisto, literaturisto, lingvoinstruisto, tradukisto kaj sentema homo por la socia-movada flanko. Komence de sia kariero li kontribuis al la kabaredo de Raymond Schwarz kaj rolis en la esperanta filmo *Angoroj* (1964) de Jacques-Louis Mahé. Li konservis sian specialan humoron dum la tuta vivo. Li estis multflanka esperantisto: ĉu ideala, ĉu tipa esperantisto kiu bone konas la esperantan kulturon (kaj tie ĉi ni ne intencas diskuti kun Aleksandro Melnikov kiu estas tipa esperantisto), ĉu iu speciala.

2. Lingvisto multflanka

Michel Duc Goninaz estis docento de la rusa lingvo kaj esperanto en la universitato de Aix-en-Provence (suda Francio). Li ne nur gvidis esperantokursojn dum 26 jaroj, sed konsciis, ke estas grave prezenti esperanton al la lingvista mondo; li regule kontribuis al la lingvistikaj eldonaĵoj de la universitato per franclingvaj artikoloj pri la priskribo, strukturo, semantiko de esperanto kaj ĝia socilingvistika flanko, pri la slavaj influoj al esperanto. Li verkis france pri la leksikografiaj problemoj de esperanto por la speciala numero de la revuo *Interface* (redaktita de Klaus Schubert 2001) kaj ankaŭ pri la rolo de lingvoj en la epoko de tutteriĝo por la pollingva libro redaktita en la poznana Agrikultura Universitato (estinta laborejo de Zbigniew kaj laŭ ties instigo). Redaktis la gravan plurlingvan lingvistikan libron *Studoj pri la internacia lingvo* (AIMAV 1987) kun kontribuoj de Jerzy Leyk, Ulrich Lins, David L. Gold, Richard E. Wood, Pierre Janton, Ryszard Rokicki, István Szerdahelyi, Claude Piron kaj li mem).

Li okupiĝis pri multaj problemoj de esperanta gramatiko, de fonetiko ĝis pragmatiko, de la normo ĝis socilingvistikaj problemoj (vd. liston de liaj publikaĵoj ĉe edukado.net/biblioteko/panteono). Li idealigis nek la lingvon, nek ĝian komunumon, sed analizis ilin per sciencaj metodoj. Li montris la arbitrecon de esperanta leksiko (*fervojo, terpomo, necesejo* k.t.p.), t.e. ĝian funkciadon similan al tiu de naturaj lingvoj (Duc Goninaz 2011).

Specialan atenton meritas lia traktado de la radikkaraktero (2009), kie li kontraŭe al la opinio de la Akademio de Esperanto, kies membro li estis,

rifuzas la tradician aliron pri gramatika karaktero de radikoj, prezentante la problemon en pli larĝa semantika kunteksto, kie la radikarkaraktero ne solvas la problemon, ekzemple *juĝisto* sed *advokato*; *emerito* sed *pensiulo*; eblus daŭrigi per *dissolvi* kaj *evoluiĝi*. Li konstatis, ke “por la kombineblo de morfemoj, decida estas la signifo de ĉiu morfemo, kaj la signifoj ne lasas, ke oni katenu ilin per gramatikaj elpensajoj”. Tiel li reprenis la problemon pri kiu batalis ankaŭ Szerdahelyi kaj signalas ĝian aktualecon pri kio AdE devus repensi sian aliron. Mi samopinias kun li, ke la “leksikaj unuoj prezentas do interpretojn de la socia sperto en semantikaj kampoj” (Duc Goninaz 2011).

Li vizitis plurfoje la Esperanto-fakon de ELTE en Budapeŝto kaj gvidis diskutovekan kurson pri esperanta gramatiko kadre de la Interlingvistikaj Studoj de UAM (<http://www.amu.edu.pl/~inter1/>).

3. Literaturo kaj tradukado

Lin altiris ankaŭ la literaturo: Michel verkis unu teatraĵon “La ŝtona gasto” kiun prezentis la franca trupo TESPAs, kaj tradukis kelkajn francajn romanojn (Camus: *La Fremdulo*; Radiguet: *Kun diablo en la korpo*), francajn kanzonojn (kiujn kantis Jadwiga Dziegielewska, Ĵak Le Puil, Jacques Yvart) kaj erotikajn poeziaĵojn por la franca revuo Kancerkliniko, kies konstanta kunlaboranto li estis dum multaj jaroj (“El la taglibro de nekuracebla optimisto”). Li verkis ankaŭ eseojn pri literaturo (“La poezia verkaro de Gaston Waringhien” 1994).

4. Ekstere de UEA – en la centro de e-movado

La socia kaj lingvopolitika flankoj de la movado estis same grava por Michel. Jam en 1974 aperis lia teksto de SUK (Somera Universitata Kurso) pri *Lingvoj, gentoj kaj lingva politiko*. Li esploris ĝian socian statuson: *La socia statuso de Esperanto: tri historiaj teorioj (Zamenhof, Lanti, Lapenna) konfronte al la nuna realo* en 1985 kaj *Kiu(j) lingvo(j) por kia Eŭropo? Eŭropa Unio hieraŭ, hodiaŭ, morgaŭ: lingvaj kaj kulturaj aspektoj* en 2011 (Sarajevo, pp. 15–20). Li estis recenzanto de la libro de Zbigniew kaj Jukka Pietiläinen: *UEA en konscio de esperantistoj* (2015).

Por la demando, ĉu la Esperanto-movado estas en krizo, li respondis sekve:

Mi ne estas kompetenta por analizi la t.n. “Esperanto-movadon”. Necesus unue ĝin difini. Probable sociologo povus pli bone ol mi respondi al tiu demando. Mi havas la impreson, ke la Esperanto-movado estas en krizo de post sia naskiĝo. Se temas pri la internaj problemoj de iuj organizaĵoj, mi ne opinias, ke tio

povas misinflui la tutan esperantistaron. Se temas pri la fakto, ke multaj novaj esperanto-uzantoj ne emas partopreni en la tradiciaj asocioj, mi dirus, ke tio estas grava fenomeno, antaŭvidebla jam de kelkaj jardekoj. Sed probable tio estas komenco de nova epoko, kaj mi vidas nian kialon por pesimismi. Mi precipe ne vidas kialon por imagi, ke iu jam elpensita nova organiza formo povus stafeti en tia evoluo. La novaj manieroj lerni kaj uzi nian lingvon probable naskos, preter la normala nuna individuismo, novajn formojn de homgrupiĝoj kaj kolektivaj agadoj, pri kiuj oni ne povas ukazi. Sed mi opinias, ke la t.n. “fakaj asocioj” devas zorgi ne nur pri sia pluekzistado, sed eĉ pri sia disvolviĝo, ĉar ili ludas gravan rolon en la konkreta uzado de la lingvo kaj en la evoluigo de ĝiaj fakaj terminaroj. (Duc Goninaz 2004)

Ĉu esperanto povas esti (la?) lingvo de EU? Lia respondo:

Evidente ne, laŭ mia prognozo. EU estas kreaĵo de ŝtatoj, kun ĉiuj konsekvencoj de tiu situacio, interalie la daŭrigo en ĝi de la lingvobatalo kaj de la lingva imperiismo. Esperanto estas lingvo ne “internacia”, malgraŭ tiu ŝablona etiketo, kiun donis al ĝi ties aŭtoro kaj la ĉi-supre aludita “Esperanto-movado”. Ĝi estas lingvo “sengenta kaj neŭtrale-homa”, kiel Zamenhof preferis ĝin difini. Ĝi estas lingvo destinita al la Bjalistokanoj de la Zamenhofa epoko kaj konsekvence al ĉiuj homoj, ĉar multegaj lokoj de la nuna mondo estas bjalistokoj. Kredi, ke esperanto povas iel “venki” sen gravegaj revoluciaj ŝanĝoj en la sferoj ekonomia, socia, politika, estas naive.

Li tuŝis ankaŭ la politikan rolon de e-movado:

Vi demandas, kial mi ne protestis kontraŭ la politika neŭtraleco de UEA. Nu, mi ne kutimas “protesti”. Protesti signifas, ke oni ankoraŭ ion atendas de la instanco, kontraŭ kiu oni protestas. Sed tio ne signifas, ke mi rilatas indiferece al la historio kaj ideologiaj tendencoj de la esperantistaj organizaĵoj. Vi povis konstati, ke en artikolo, kiun mi verkis por *Sennacieca Revuo* antaŭ pli ol jardeko kiel komenton al *La danĝera lingvo* de U. Lins, mi analizis tre kritike la malneŭtralecon de la esperantistaj organizaĵoj, kiuj paradas per sia “neŭtraleco”. [...] En la “Esperanto-movado”, nur la Akademio estas neŭtrala pri ĉio, kio ne koncernas la lingvon mem. La diversaj asocioj ne ŝajnigu, ke ili estas neŭtralaj; kiam ili uzas argumentojn por propagandi la lingvon, tiuj argumentoj laŭdifine ne estas neŭtralaj. Kiam la gvidantoj de UEA amindumas kun UN aŭ diversaj registoj (ni memoru ekzemple, ke la hispana ĉefmurdisto Francisko Franko estis “protektanto” la Madrida UK en 1968), ili rompas la proklamitan politikan neŭtralecon de la asocio. [...] La koncepto “neŭtraleco” estas do, en la tiel nomata “neŭtrala” Movado, ofte uzata inverse kaj hipokrite. En la ĉi-supre aludita artikolo, mi esprimis la paradokson, ke SAT estas pli neŭtrala ol UEA, ĉar en ĝiaj kongresoj oni ne vidas ministrojn aŭ ambasadorojn, kaj ke interne de SAT, kiu estas plurtendenca, la plej neŭtralaj estas la anarkiistoj, ĉar ili subtenas neniun ŝtaton aŭ politikan partion.

5. Nia Michel

Michel havis bonajn kontaktojn kun Pollando ekde 1955, kiam li partoprenis la Mondan Festivalon de Junularo kaj Studentoj en Varsovio, kie kolektiĝis ĉ. 150 esperantistoj (Duc Goninaz 2004). Li vizitis iujn SIS-ojn (ekde la 70-aj jaroj Studenta Interlingvistika Seminario, poste Scienca Interlingvistika Simpozio), kie verŝajne ni konatiĝis kun li. (Cetere, ankaŭ ni tie konatiĝis kiel gestudentoj.) Li kontribuis al kursoj de AIS, ekzemple en Krynica kaj Krakovo. Li sukcesis kunligi sciencan aliron kun iu speciala humoro demando-signante esperantajn dogmojn kiel ekzemple logikecon, kaj incitis la tiaman publikon per ruĝa kravato.

Li kun la edzino Arlette, kiu parolas esperante, gastis ĉe ni en Poznano okaze de interlingvistika sesio. Ankaŭ ni gastis ĉe ili kelkfoje en tre amika etoso en Aix-en-Provence, diskutante pri la aferoj de la mondo kaj Esperantio. Ni planis viziton ankaŭ en 2016 . . . restis rememoro pri li kaj Detlev dum Arkones (<https://www.youtube.com/watch?v=QMBXdu8u0xY>).

Bibliografio

- Duc Goninaz, Michel. 2001. Problèmes lexicographiques de l’espéranto. **En:** Schubert, Klaus, red. *Interface, Planned Languages: From Concept to Reality*, pp. 91–98. Bruselo.
- Duc Goninaz, Michel. 2002. Mi estas kontenta ĝenerale . . . – intervjuo kun Michel Duc Goninaz (far LOdE). **En:** *La Ondo de Esperanto* 2002/1.
- Duc Goninaz, Michel. 2004. Mi ne kutimas protesti – intervjuo kun Michel Duc Goninaz (la monologon kontrolis Zbigniew Galor). **En:** *Pola Esperantisto* 2004/2.
- Duc Goninaz, Michel. 2006: Les langues à l’heure de la mondialisation: libération ou aliénation? **En:** Stępień, J., red. *Praca i kapitał społeczny w procesie budowy społeczeństwa obywatelskiego*, pp. 207–214.
- Duc Goninaz, Michel. 2009. Szerdahelyi kaj la “gramatika karaktero de la radikoj”. **En:** Koutny, Ilona, red. *Abunda fonto. Memolibro omaĝe al Prof. István Szerdahelyi*, pp. 166–177. Poznano: ProDruk & Steleto.
- Duc Goninaz, Michel. 2011. Pri la leksika sistemo de Esperanto. **En:** *IPR*, 2011/1.
- Galor, Zbigniew; Pietiläinen, Jukka. 2015. *UEA en konscio de esperantistoj*, 167 pp. Dobřichovice: KAVA-PECH. ISBN 978-80-87169-55-1.

Ilona Koutny naskiĝis en Hungario kaj loĝas ekde 1997 en Pollando; diplomigis pri matematiko, franca filologio kaj esperantologio, poste doktoriĝis pri lingvistiko en la Budapeŝta Eötvös Loránd Universitato kaj habilitiĝis ĉe la Universitato Adam Mickiewicz en Poznano. Ŝi instruis ĉe la Esperanto-fako de Eötvös Universitato. Nun ŝi estas profesoro kaj estras la Ugro-Finnan Katedron de UAM. Ŝi fondis en 1997 kaj gvidas ankaŭ la internaciajn postdiplomaĵn Interlingvistikajn Studojn ĉe UAM, kie ŝi prelegadas pri Esperanta lingvistiko, internacia kaj interkultura komunikado, metodiko.

Ŝi okupiĝis pri komputa lingvistiko (parolsintezilo Esperol kaj instruprogramoj), redaktis la Hungaran-Esperantan vortaron (1996; kun István Szerdahelyi), la Hungaran-polan temvortaron (2000; kun koleginoj) kaj tri temvortaretojn kun ekzercoj en Angla-Esperanta-Hungara versio. Esploras pragmalingvistikon kaj la rilaton de lingvo kaj kulturo. Profesoro de AIS.

Paperpoŝta adreso: Universitato Adam Mickiewicz, Interlingvistikaj Studoj,
al. Niepodległości 4, PL-61-874 Poznań

Retpoŝta adreso: ikoutny@amu.edu.pl.

Retejo: www.amu.edu.pl/~inter1/

—
Zbigniew Galor (1952-07-16 — 2017-01-27) estis pola sociologo, universitata profesoro, estro de Katedro pri Ĝenerala Sociologio ĉe la Universitato de Szczecin. Doktorigis pri filozofio kaj sociologio kaj habilitiĝis pri sociologio. Preleganto de la Interlingvistikaj Studoj UAM en Poznano, profesoro de AIS (Akademio Internacia de Sciencoj), iama prezidinto de AIS-Pollando kaj de Pola Kooperativa-Esperanto-Organizaĵo. Aŭtoro kaj gvidanto de esplorprojekto: *UEA en konscio de esperantistoj*, kiu aperis libroforme (kun Jukka Pietiläinen). Listo de publikajoj estas trovebla ĉe <http://www.zbigniewgalor.pl/?file=esperanto> .

Ricevita 2017-05-26

Akceptita por publikigo 2017-06-07